

بزووتنډوې ئادېب و هوڼه ري تاکتايگه راکاڼي هغه څه نډا شته شته له ئادېب و هوڼه ر. . ناماد کردن و ورگه اڼي له ئینگلیزي و: ءبدو له سکه مان (مشخه)

بزووتنډوې تاکتايگه راکاڼ چپوو؟

له ساڼي هشتاکاڼي سده ي ابردودا، که مېټېکي ادیکا له نووسه راني گڼج که به (تاکتايگه راکاڼ يان به هشتاکاڼ يان به بزووتنډوې هشتاکاڼ) ناسرaboون، دځي کلتووري شاري (ئستردام) يان گڼي. ئوان شهواري ئده بي که نه پرستانه ي مانه سيمي سده ي نه زده همي هغه نډيان ته کردن و ئيلهاميان له به همي نووسه راني سروشتي فره نسي و نېگارکه شه ئيمپريشنيسته کان يان ئينتباعيه کان، ورده گرت. له چاره که تايي سده ي نه زده همي مډا زړه که له نېگارکه شاني ته ستردام په يو نډيان به تاکتايگه رايي و هه بوو يان کاريگه ري تاکتايگه راکاڼيان به سه ر و بوو. تاکتايگه راکاڼ؛ (۱) که مېټېکي ادیکا و کاريگر له نووسه راني هغه نډي بوون که ته باز که نو يان له هوڼه و ته ده بياتي هغه نډي سده ي نه زده همي مډا په ر په دا. نووسه ران و هوڼه رمانه نډي ته م بزووتنډوې په پکه و کاريان کردو و زړه کيان ته ته م ش به شه و په که فراوان ده خو نډر نه و. بزووتنډوې تاکتايگه راکاڼ له سه ر بنډمې ياخي بوون له دژي شهواري فره يستي له ته ده بياتي سه ر که له سه رده مي خه ياندا به تايبه تيش دژ به گه قاري ته ده بي دي گايده (به ر) له ته ستردام دامه زرا. تاکتايگه راکاڼ په داگريان له سه ر ته و ده کرد که شهواز ده به ته له گه ناو ته کدا بگونه ته و هه سته شوناسي و ناو کيې کان ته نيا به به کاره نه ناني شهواري که نووسيني شوناسي و ناو کيې ده توان ته ده ربه درن. به نه نمايي له هه و ده دا، ئوان ئيلهاميان له وليم شکسپير و نېگارکه شه ئيمپريشنيسته کان و نووسه ر ته سروشتخوازه کان و ورده گرت.

دواي ته وې گه قاري به ر به وام بوو له ته کردن وې ز به ر به به همي ته ده بي و هوڼه ريې کاني ته م گروه، تاکتايگه راکاڼ گه قاري که ته ده بي که به کان يان مونافسيان دامه زرانده، که ناويان نا

دی نیو گایدس (بېری نو)، (۲) کې به یې کمې مجار له نېکتې بېری ۱۸۸۵ دا بېاوکرایې وو. دوو له دام زرنېر و بېشار بووانی بېردې وامي نېم گې فارې شاعیر و نې خنې گر ویلم کلا س(۱۸۵۹ - ۱۹۳۸) و نې مانووس، شانې نامې نووس و شاعیر فرېدریک ولیم فان ئیدن(۱۸۶۰ - ۱۹۳۲) بوون، کې هېردووکیان تا نې مېش بې شوې یې کې بېرفراوان وېک دوو گې ورې نې دېبې هې نېدی سېر دې کرېن. نې ندامانی دام زرنېری تری گې فارې کې بریتیبوون له فرانک فان دېر گې س(۱۸۵۹ - ۱۹۳۹) و ویلم نې پاپا (۱۸۵۶ - ۱۹۲۳) و نې لېبېرت فېروې(۱۸۶۵ - ۱۹۳۷). تاکتایگې را دیارې کانی دیکې کې بې رهې مې کانیان له گې فارې (بېری نو) دا بېاووې تېوې بریتین له نې خنې گری نې دېبې لې دیفیک فان دیسل(۱۸۶۴ - ۱۹۵۲) و شاعیر هېرمان گې ردېر(۱۸۶۴ - ۱۹۲۷) نووسېری داستانې شیعری (تایار) کې پاشان بوو بې نې ندامی دې ستې دام زرنېری پارتی سې سیال دیموکرات و بیرمې ندی دیاری بزووتنې وې کې مې نیستی هې نې ندا.

بزووتنې وې تاکتایگې راکان پېچې انې کې یشې بیان له گې نې دې بیاتی کې نې هې نې ندیدا کرد. نې وان هېم له کارې هونې ریې کان و دې فې نې دې بیې کانیان و هې میش له گې فارې کې یاندا، بې بې رایې تی ویلم کلا س(۱۸۵۹ - ۱۹۳۸)، بې دواي زمان و وې نې یې کې نوې دا دې گې ان کې نړیکایې تیان له گې نې ئیمپې شینیزمدا نیشان بدات. (۳) نې دې ب چتر پې ویستی بې وې نې بوو ئامانجې کې نې خلاقې هې بېت، بې کو لې سېر خودی هونېر و جوانی ئایدیالی نوې بوو. نې مېش وای لې کردن بې شک بن له بزووتنې وې گې ورې تری هونېری بې تایبې تی بزووتنې وې نې مانسيزمی نې وروپا.

نووسېرانی بزووتنې وې تاکتایگې راکان کې بوون؟

نووسېرانی تاکتایگې راکان توانیان چالاکانې نې بېرچاو بېنین له گې یې نې تېوانینی کېن بې نې دې ب و هونېر. نې وان پابې ند بوون بې تېوانینېک بې نې دې ب کې جیاواز بوو له بې چوونی نې وې پې شوو. نې دې ب نابېت نې خلاقې بېت، دې ربې ینې کې تاکې کې سې هونېر مې ندېکې کې دې یې وېت سې رنجی تاکې کانی دیکې اې بکې شېت. تاکتایگې راکان بې ئاسانی دې ستیان بې گې فارې تې قلیدیې کانی وې نې دې گې یش و هېر بې یش گې فارې (بېری نو) دام زران دې هېر زوو بوو بې جې گې سې رنج و مشتوم. تاکتایگې راکان کاریگې ریې کې زېریان هې بوو، چونکې جېرې کې نوې بې کاره نانی زمانیان ناساند، کې پې دې وترېت هونېری وشې. جگې لې وېش زېر ئینتباعی بوون و تې کنیکې کانی پې یوې ست بې ئیمپریشینیزمیان له نیگارکې شیدا بې کاردې هې نا. وا لې خوارې وې هې وې دې دېن چې ند له نوووسېر و هونېر مې ندانې تاکتایگې راکان بې کورتی و

لځچند د درې کدا بناسنن.

هرمان گورد

هرمان گورد (۱۸۶۴ - ۱۹۲۷)، شاعیر و بیرمندی کمنیستی
همنندی و یکهک بوو ل پشنگکانی بزوتنوی نووسرانی
(تاکتایگراکان) ل هشتایکانی سدی نژدم، که کاریگریکی
زری هبوو ل سهر گروپک ل نووسران، بتایبت ئوانی ل
ئمستردام خریکی کاری نووسین بوون و ل ددوری بواوکراوی (بیری
نو) که بووونو. یکهکمین کتبی داستانی شیعی بواوی (تایار)
بوو، که داستانی کی شیعی چوار هزار دپی و ل سای ۱۸۸۹
بواوکردتو. هرمان سرتا ب سپینزا (۴) کاریگر بوو و پاشان
ل که تایی سدی نژدهم ملیلی بر و سشالیزم و رچرخاو و
جگ ل شیعی سشالیستی، بوو ب نووسرکی سرتکی بواوی تییری
سشالیستیش. سای ۱۹۱۲ درترین داستانی شیعی د نووست.
برهمکانی و رگراونت سرت زمانی ئینگلیزی.

لويس کوپروس

لويس ماری ئانا کوپروس (۱۸۶۳ - ۱۹۲۳) وک ما نووسکی دیک

دیار، یه کهم مانه خه له سا ۱۸۸۹دا بـاوکردو و به قووـی کاریگـری تاکتایگـرایـی لهـسـر بوو. زـرجـار وکـ تاکتایگـرایـک هـژمار دـکـرت، هـرچـند له دـرـوی بازنی کـمـمـایـتی ئـمـستردامی تاکتایگـرایـی استـقـینـکانـو بوو. لويس سه کـشـعر و ۲۲ مان و ۱۰ کورتـچـیرک و کورتـ مان و ۲۷ کـچـیرک و دـیـها کتـبی تری بلاوکردـتـو که تا ئـمـمـش خوـندنـوـیان بهـمـنـ.

ستـفـنی هـن سوارت

ستـفـنی هـن سوارت (۱۸۵۹ - ۱۹۴۱) ئـو ژنـ شاعیرـی که به ستایشـو باسی لهـوـکـراو و زـرجـار بهـرهـمـکانـی له گـفـاری (هـنـری نوـ) دا بهـاو دـکـرایـو، وکـ شاعیرـکی سهـردـمـکـی بهـشـداری مشتومـمـ ئـدـبیـکانـی نهـدـکرد، مانیفـست و پهـشـکی نهـدـنووسی و هـر بهـیـ وکـ تاکتایگـرایـک نهـدـناسرا. دیار له مـژوونووسانی ئـدـبیـش زیاتر سهـرنج دـخـنهـسـر ئـو کـسانـی که باس له داهـنان دـکنـیان له دـوری گـفـارـکـدا یـک دـگـرن، نهـک نووسـر و ئـدـیبـ بهـدـنگـکانـی دـرـوی بازنی ها توهاوار و مللانیـکان. بهـام کار سهـرـتـایـیـکانـی سوارت دـتـوانـرت وکـ بهـرهـمـکی ئاسایی تاکتایگـرایـکان بخوـنـنـو و ببینـن. سوارت ژمارـیـک کتـبی لهـنـوان ۱۸۷۹ تا ۱۹۳۸ بهـاوکردـتـو.

ئـنتوون مولکنـر

ننټن مـلکنـبر (۱۸۷۲ – ۱۹۶۰)؛ لـ سا ۱۸۷۲ لـ دایک بوو. بهرې مـلکنـبر تـها لـ وـنـکـشان و نیگارکـشاندا سنووردار نـبوو بوو، بـکو پـلی هاویشتبوو بـ کاری مـزایک و گرافیک و دیزاینی شانـ. نـدامی کـمـمـی واگنـری نـمستردام بوو و دیزاینی جلو بـرگ و سـتی شانـی بـ هـموو نمایشـکـانی کـمـمـی واگنـر لـ نـوان ساـانی ۱۹۰۰ بـ ۱۹۰۴ کردوو. لـ گـگـی نـم بـشداریکردنـو بوو کـ بانگهـشتی سـردانیکردنی نـمـریکا کـرا. مـلکنـبر لـ سا ۱۹۰۵ تا ۱۹۱۰ خوـندنـی لـ خولی خوـندکارانی هونـر لـ نیویـرک بوو. لـ گـگـی نیگارکـش جـزف ئیسرائیلس (۱۸۲۴-۱۹۱۱)، اسپـردرا کـ بـ بـیاخ نـو وـرانکاریدـ گـورـیـ تـمار بکات کـ بـهـی بوومـلـرز کـی سا ۱۹۰۶ لـ سانفرانسیسکـ وویدا و نیوـی دانیشـوانی شارـکـی بـ ما و حاـ کردبوو. لـ گـگـانـو بـ هـنـدا لـ سا ۱۹۱۰، مـلکنـبر و هاوسـر کـی لـ لاهای نیشـتـجـ دـبن و بـیار وادـبـت لـ دـیـکانی دواتردا لـو بـن و کار بکـن. نـنټن مـلکنـبر خـی وک نیگارکـشـکی گـنجی پـ لـ وز و جیددی وـنا دـکات. شـوازی مـدـرن و خـوـناکردنی لـ گـگـی نـریتی مـانسیدا دـشکـت و خـی بـ هونـرمـندکـی واقعیی دـبـنـت نـک ئیمپـریشینیسـت.

ولیم کـووس

ولیم کـوس (۱۸۵۹ – ۱۹۳۸) شاعیر و خـنـگری نـد بـی هـنـدی سـدـی نـزد هـم بوو. یـکـک بوو لـ اـبـر بـرجـست و کـسایـتیـ

دیارکانی بزووتنډوئی تاکتایگ راکان و ماو ی کیش سرنووسری گډقاری (بډری نو) بوو و پنځ جاریش پاوراوی خټاتی نډی ئډب بوو. کل س ځنډی ل شوازی ئډبی باو گرت و ئو شوازی ب کتبیگ رای و زیادوووی دزانی و لبری ئو هوی ددا دقک بنووست ک شوازی ک لگ ناو ک ک دا بگونج. هروها کس ئو هونری ټکرتو ک هوی دبرینی ئزمون یان هست و سزی هاوبشی ددا. بکو داوای کرد ک هونر دبت تاکگ رایترین دبرینی تاکگ رایترین هست بت. کوس دواي ئووی برهمکانی بوون ب بشک ل کانونی ئدبیاتی هندی، ل ت م نی ۷۹ سا یدا ل لاهای زیانناوایی دکات.

جگ ل مانن ش چ نډین نووسری تر ه بوون ک ل چوارچووی مانیفستی ئو گروپ دا کاریان کردوو ټټی گرنګ و برچاویان گټاو و کو: هونرم نډی نیگارک ش جان توورپ (۱۸۵۸ - ۱۹۲۸)، دکتر و نووسر فریدریک ولیم فان ئیدن (۱۸۶۰ - ۱۹۳۲)، مانووس و شاعیر و ځنډگر ل دقیک فان دیس (۱۸۶۴ - ۱۹۵۲)، شاعیر و ورگ ټلبرت فووی (۱۸۶۵ - ۱۹۳۷)، نووسر و بیرم نډی مارکسیست فرانک فان دیر گس (۱۸۵۹ - ۱۹۳۹)، مانووس ولیم ئی پاپا (۱۸۵۶ - ۱۹۲۳)، مارسیل س ئیمانن (۱۸۴۸ - ۱۹۲۳) ک ه موو ئ مان ب ی ک و د ی بزووتنډوئی تاکتایگ رای ه ډا بوون ک ټټیان گټا ل گ ش دان ب ئډب و هونرک ک پنجر ی کی نووی ب ووی زمان و نووسیندا کردو.

بنډماکانی بزووتنډوئی تاکتایگ راکان

بنډماکانی بزووتنډوئی تاکتایگ راکان دتوانرت ب م شوو ی کورت بکر ښو:

جوانیناسی: هونرم ندان و بیرم ندانی ئیستاتیکا پیان و ابو ک هونر دبت خزم ت ب پځختنی جوانی بکات ل ه موو ووی ک و، خزم ت ب ئامانج کی بسوود یان پروډی بکات یان بر و جیهان کی باشر بات. هونر خزم ت ب هیچ ئامانج کی تر ناکات جگ ل هونر بوون. ئ م ش پ یو نډی کی زر ب ه لزی ل گ ټمپریشینیزم دا ه ی.

تاکگ رای: هونر بریتی ل (تاکترین دبرینی تاکترین هست). ی ک تی فرم و ناو ټټک: ناو ټټکی برهم م ک دبت فرم کی دیاریکراوی ه بت ک ی ک تی ل گ ټ ی کتردا پکبه ښت. واقعی بوون: واقعی چاودرکراو وک خای د ستپک: ئ م ش دبت ه ی یالیزم و سروشگ رای.

سښايېتى : بـرهـمـكان دـبـت سـنـ بن و خـيان لـ كـشـسـازى
بـدوور بـگـرن.

جياوازي : تاكتايگـراكان بـوايان وابوو كـ بـ ئـويـجياواز بن و
داهـنـر بن؛ دـبـت :

يـك : لـ بـرانـبـر ئـدـبـي بـرژوازي باوي ئـو سـردـمـي هـنـدا
بوـستـنـو ئـويـش لـگـي بـرهـمـ هـونـري و ئـدـبيـدـكانـيان كـ لـ
گـفـاري بـري نوـ بـاو دـكرانـو.

دوو : ناوـك و شـوازي بـرهـمـكانـيان دـبـت هاوتاي يـكـتر بن.

شـشـ لـ ئـدـبـي هـنـديدا

گـفـاري بـري نوـ بـ ماناي وشـكـ شـشـكـ بوو لـ ئـدـبيـاتي
هـنـديدا، ئـو ئـدـبيـاتي كـ ئـمانـجـي ئـخـلاقي هـبوو وـلانـرا و
لـجـيـدا ئـدـبـكـ هاـتـ ئـاراوـ كـ جـغـدي لـسـر خـودي هـونـر
دـكـردـو. هـروـها ئـدـبيـاتي نوـ دـبوو شـوازي نوـ بدـزـتـو.
هـورـها نووسـران بـ دواي داهـنـان لـ زماندا دـگـان. ناساندني
هـونـري ئـاخـوتـن و زمانـي درشت بـسـنـبوو. دـبوو زمانـكـ دروست
بـكرـت كـ بتوانـتـ مـمـ لـگـي كـريگـري نواندنـ بـچـوكـكان بـكات.
ئـگـر ئـدـبـ تاكـترين دـربـيني تاكـترين هـسـتي تاكـكـسي بـت، ئـوا
ئـمـشـ پـويـسـتي بـ تاكـترين بـكارهـنـانـي وشـكان هـيـ. ئـمـشـبوو بـ
ئـويـ كـ دواتـر ناوـرا (هـونـري وشـ) يـان (نـيولـجـيزم) (5).
تاكتايگـراكانـي هـنـدا لـ دـورـوبـري سـاـي ۱۸۸۵ كـ بـ كـمـمـكـ
نووسـر و هـونـرمـندي نـاـكـمـايـتي و ناداهـنـر نـاسـنـدران. بـمـام
بـ گوتـي بـخـنـگران، شـشـكـي ئـدـبيـي و هـونـريـيان لـكـوتـو.
تاكتايگـراكان بـتـپـبووني كـات وـكو خـيان يـكـگـرتـو نـمانـو،
بـكو بـهـي مـلـلانـي كـسي و ئـايدـيـلـجي و كـشـي سـرنووسـري
گـفـارـكـيان، يـكـتيـكـيان درزي تـكـوت و ئـو يـكـگـرتـووـي

جارانیان نه ما و سا هی ۱۸۹۴ گزینی کان پریان ساند و لکتراران وویدا. بام کاریگری نووسیندکانیان سنووری بازنه و شار و وات هی هندا و تانانت کیشوری ئوروپاشی بی. ئوان دروشم و بهای نووسیندکانیان بوو ب پووری داهنان و لبرش و کاریگری کلتووریان هست پکرا. بزووتندوی تاکتایگراکان سرباری پداگریان لبر سار فرمی نو و زمانی نو، بام ناو کی کم مای تی دق و کار هونریدکانیان سشالیستیان و ئینسانیان بو.

سار نجام

بزووتندوی تاکتایگراکانی سادی نژدهم ل ئمستردام کتایی ب نریتد ئدبید باوکانی هندا هئا. نووسرانی تاکتایگراکان ل نیگار و دزاین و مان و شاعرکانیاندا ل جوانیدکی ئایدیالی نوو بوو برژوازیان یسوا کرد. ئوان ل لگدی دقکانیان و سنوورکانی بزووتندوی ئدب و هونری باویان تپاند و ششکی فرهنگی گوریان ل ئمستردام و هندا ل لگدی (هونری وش) و برپا کرد ک تا ئم م ش کاریگری ئ و شش ب سار بزووتندوی ئدب و شنبیری هندا دبینرست. بزووتندوی تاکتایگراکان ب کم م بندمای م عریفی و ووب ووی فرهنگی کن و ابردوو بوون و توانیان بند جی سرنجی نک بزووتندوی ئدب و هونری هندا، بکو بند جی سرنجی بزووتندوی ئدب و هونری ئوروپا و جهان.

پراوان زکان:

(۱) تاکتایگراکان؛ یان بزووتندوی هشتاکان، گروپک ل نووسرانی رادیکالی و کاریگری هندی بوون ک ب بازکی نویان ل ئدبیاتی هندی سادی نژدهمدا پپریدا. ل سانی ۱۸۸۰ و ل ئمستردام کارلکیان کردوو و پک و کاریان کردوو. زریکیان تا ئم م ش ب شوویکی بر فراوان د خوندرو. ئم گروپ پکها تبوو ل کم م نووسر و هونرمند لوان شاعیر و خندگر ولیم کلووس و شاعیر و مانووس و شان نام نووس فریدریک فان ئیدن ک تا ئستاش ب شوویکی بر فراوان وک گوری نووسرانیکی ئدبیاتی هندی سادی دکران.

(۲) ببری نو (۱۸۸۵ - ۱۹۴۳)؛ ک نترین گفاری ئدبی هندی ک ژمار یکی ل تشرینی ی کم می سا هی ۱۸۸۵ باو کراو تو. ئم گفاری وک باو بانگترین گفاری دوری ئدبی ل هندا دتد ئ ژمار و ل لایان ژمار یک نووسری گنج ل ئمستردام

درد چوو. ئم گڤارم ټي گرنګي گڤا ل و ئا ټوگڤي کي ئد بي هڤڤا ندا ل سډي نډد هڤم بلځي و بيني.

(۳) ئيمپښينيزم بزوتنډ و ټي کي هونډي سډي نډد هڤم بوو کي بل لډاني فڅي ټاډيک بچووک، ټنګ، بڤام ديار، پکها ټي کراو، جڅتکرډنډ و ل سډر و ټاکرډني وردی ووناکي ل سيف ټ گڤا وکانيدا (زرجار زځکرډنډ و ټي کارينګ ريډکاني ټپڤووني کات)، باب ټکي ئاسايي، ئاسايي تايډ ټمډ بوو گڤش بينراو کان، و وډرگرتني جوو و وک توخم ټکي چار نووسساز ل ټگڤيشتن و ئ زمووني مرځ. ئيمپښينيزم ل ک مڤک هونډرمډني دانيشتووي پاريس و سډرچاو ټي گرتوو ک پشانګ سډر بځ کانيان ل ماو ټي سا ټي ١٨٧٠ و ١٨٨٠ دا بوونډ ټ جځگي ناوبانګ.

(۴) سپينډزا؛ باروچ (دي) سپينډزا ١٦٣٢ - ١٦٧٧، فڤيل سوفي کي بل چڤک پورتوگالي-جوول ک بوو. سپينډزا پشنگ ټکي سډرډمي ټ شنگري بوو، کارينګ ريډکي بډرچاوي ل سډر ټځني ئينجيلي مډرډن و عځا نيي ټي سډي جځد و کلتووري ټ شنبيري هڤڤا نډي هڤو، ځي وک ټک ل گرنګرين و اډيکا ټرين فڤيل سوفي کاني سډر ټي سډرډمي مډرډن دځ ئژمار. سپينډزا ل ژر کارينګري ستښيزم، ټ ماس هڤس، ټني دیکارت، ئين توفایل، و م سحيي هڤتډرډ کس کاندا بوو و فڤيل سوفي کي پشنگي سډرډمي زځيني هڤڤا ندا بوو.

(۵) نيولډجيزم؛ نوډگڤرايي زمان، نوډگڤرايي هڤر وشيک، زاراو ټک، يان دځست واث ټکي تازډر ووستبوو ک پښندي جځ ماوډري يان دام زراو ټي بډست هڤنا بت و ل زماندا جځي ځي کرډ بځو.

ئاماد کړدن و وډرگڤا ني ل ئينګليزي و : عځ بدو
سڤمان (مځشځ)
ټ مموزي ٢٠٢٤

سډرچاو کان: بل نووسيني ئم باب ټ سووډم ل م سډرچاوان ټي لای خوار و وډرگرتوو.

- 1

<https://daxermarschall.com/en/portfolio-view/antoon-molkenboer-sold/>

2- <https://en.wikipedia.org/wiki/Tachtigers>

3- https://en.wikipedia.org/wiki/H%C3%A9l%C3%A8ne_Swarth

4 -

http://caans-acaen.ca/Journal/issues_online/Issue_IX_ii-X_i_19

5 -

)<https://www.simonis-buunk.com/art-movement/amsterdam-impressionsmus/artists-artworks-for-sale/1097/>

6 -

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/19e-eeuw/de-beweging-van-tachtig>

7 -

<https://kunst-en-cultuur.infonu.nl/geschiedenis/128581-de-tachtigers-revolutie-in-de-literatuur.html>

8-<https://grokipedia.com/page/tachtigers>